

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1879.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту пријмо да разаштиље овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

IV.

(Наставак.)

„Замолим трговца, да ми само до сутра робу придржи; но он ми рече, да не само моја роба, него да и ја сам морам код њега до сутра остати.

„И ето ме опет слободна!“

Тако се покојни Коста оправдисао морског живота, у коме је три четврти године — од јесени 1862. до лета 1863. — у највећој стези и у најтежем раду провео.

V.

По што је осам дана у Цариграду пробавио, дојурио је Коста преко Галца и Београда у Нови Сад. Са морнарским животом и са некадањим илузијама прекинуо је једном за свагда, и сада је требало опет прекинути гимназијску науку наставити. Али су биле изгубљене две године: једна у наутици, а друга на броду. Ово је требало накнадити. Но куда да се иде ради продужења наука? Није сад нигде згодније било, него да оде на Реку, где је последње време пробавио и где је најбоље познат био. Овде је Коста за једну годину дана свршио два разреда: седми и осми, и положио је испит зрелости крајем школске године 1863—4.

Пре него што пођемо даље, вредно је, да се обазремо на његов досадањи живот, колико се тиче нас, који овде поглавито пред очима имамо Костино књижевну и позоришну радњу.

У Кости се већ у гимназији појавила клица књижевника, нарочито драматика. Највећма се пак на Речи покушавао у књижевним радњама. Кућа, у којој је Коста, учени наутику и гимназију, живио, била је српска. У тој кући био је скоро свакидашњи гост наш негда омиљени, сада већ покојни песник, Никола Боројевић. Нема сумње, да је Боројевић, ма можда само и инди-

ректно, утицао на Костино покушавање у књижевним радњама, јер га Коста са особитом пажњом одликује у својим мемоарима.

Као што смо видели, Коста је већ овде писао мемоаре и путописне цртице. То је био већ један књижевни покушај. Осим тога Коста је, у тим својим првим младићким годинама, писао и песме, од којих ћемо, поред оне већ напред наведене, још једну угледа ради овде да саопштимо.

Ево је:

Јер пролази време . . .

Хајде, душо, хајде, на зелену траву,

Високо је сунце одскочило веће,

Весела ми буди, горе дигни главу,

Јер пролази време, а вратит' се неће!

Хајде, душо, хајде, да се оросимо,

Да правимо венце, да беремо цвеће,

Хајде, душо, хајде, да се пожуримо,

Јер пролази време, а вратит' се неће!

Лепше је на трави, нег' на мејке столе,

А коме је воља, нек' се ваздан шеће.

Ми сад, хајде, душо, да седнемо доле,

Јер пролази време, а вратит' се неће!

Видиш, душо, видиш, како голуб љуби,

Голубицу своју како ли обље,

Љуби, душо, љуби, и време не губи,

Јер пролази брзо, а вратит' се неће!

Што је пак карактеристичније, Коста је још онда почeo писати драме, и то баш шаљиве игре, дакле још онда почeo покушавати се у оној струци књижевности, која ће му после име и гласа у историји наше књижевности и нашег

позоришта утврдити. Од те врсте имаде три та-
кva рада: „Братов сандук“, шаљива игра у
два чина, „Освета“, шаљива игра у једном чину
(недовршен састав) и још једна недовршена ша-
љива игра, која је без наслова, али је по спо-
љашњем изгледу за више чинова била смешљена,
и у којој главну улогу игра Божа, чизмарски ше-
грт, у доба нашег ћаковања на новосадској гим-
назији у ћачким круговима врло позната и врло
популарна личност. Све ове три глуме писане су
у стиховима.

„Братов сандук“ довршен је цео. Предмет је
доста наиван, али вештина, којом је и ако не-
знатан предмет заплетен, показује будућег ве-
штака у шаљivoј игри. У толико је пак овај спис
фрапантнији, што на свршетку под њиме потпи-
сано стоји: „Свршио пред божић на Рјеци 1861.“

Ми ћемо у кратко да саопштимо садржај тога
(поред сва његова два чина) малог комада.

Лица су у њему: Госпођа мајка Н. Н.; Ми-
лан, млад доктор, њен син; Љубица, њена кћи;
Иван, свршен универзитетлија, Драгиња, његова
сестра.

У првој појави првога чина саставу се Милан
и Иван. Обојица, досад непознати, путују сад заје-
дно кући, у једно исто место. На путу се поверава
Иван Милану како воли једну девојку, и то му
приповеда *per longum et latum* тако, да овај од
нестриљења хоће да искочи из коже, — па како
је несрећан, што не може, да се са својим зла-
том састане, јер њу чува „нека стара авет,“ по
сада је, вели, изумео један начин, како да јој се
приближи. Тада начин је у овоме. Драга Шванова
имаде једног брата „бекрију, који је требао ових
дана кући доћи, али је на путу скрхao ногу, па
шиље напред само свој сандук, и Иван намерава
у тај сандук ући и ужива већ унапред, како ће
до своје миље доћи. Из описивања породичних
околности сазнаје Милан, да је та драга, његова
сестра Љубица, она „стара авет“ његова мати,
а братbekrija, он сам главом, те одмах почне
смишљати, како да се овом свом новом позна-
нику, „лупежу“, освети.

Усљед тога пише Милан безимено писмо сво-
јој матери, у коме је опомиње на опасност, која
њој и њеној кћери од једног угурсуз — ѡу-
бавника прети, и открива јој читаву тајну. Но
то писмо не досцева у руке његовој матери, него
неком забуном допадне Швановој сестри Драгињи,

која чита писмо, а ништа не разуме. Кад је баш
тако у читању била, улазе у њену собу два чо-
века, који носе грдну неку сандучину. То је
друга појава.

У трећој појави долази Милан Драгињи. Ми-
лан је са Драгињом од пре познат, и још у њу
и заљубљен. Ту јој се он удвара до крајности,
а она га својом досетељивошћу исмева, а тиме
још већма дражи и подстиче. У разговору тако
примете на једанпут да долази Иван. Ово је не-
прилика за обоје, и за Драгињу и за Милана.
Шта да се ради, него Драгиња наговори и на-
тера Милана — који је сав забуњен од ѡубави
— да се сакрије у ону сандучину. А међу тим
приповедао је Милан Драгињи и то, како је неки
ветрогоња — не знајући, да је то њен брат —
заљубљен у његову сестру, и како хоће, да се да
у сандуку тамо однети. Драгињи, која зна да њен
брат Иван воли Миланову сестру, постало је сад
све јасно, на име писмо и сандук, те је с тога
одмах, како се Милан у сандук сакрио, и како је
Иван у собу ушао, ѡудма, који су с овим дошли,
заповедила, да ноше сандук, куд је брат рекао.
Овај се чуди томе расположењу, но она га по-
лако ућуткива и одводи у другу собу.

Тиме је свршен први чин.

Други чин почиње са појавом у Милановој
кући, где се овај у полак промаља из сандука,
и грди жене и женски род. За тим долази Дра-
гиња у посету Љубици. Ова последња чуди се
необичној веселости Драгињиној, па пита, шта је
узрок томе, и примећујући, да Драгиња често у
сандук погледа, долази на ту мисао, да јој је
сандук смешан, па и она му се смеје, колики је,
„чини јој се цео човек могао би се у њега скри-
ти,“ па се обе приближују сандуку, да га боље
прегледе. Милан се сад од муке почне врпољити
и мумлати, тако, да Љубица одмах цикне и по-
бегне, а Драгиња повиче:

„Шта се плашиш?“

Љубица: Има неког!
Драгиња: Ваљда није враг у врећи?
Мора да је пацов какви!
Љубица: Може бити — али од већи!
Милан (провирујући).

Шта сам већ и пацов постао?... и имена
већ ми кроји!
Јесам пацов! Штета само, што се пацов
мачке боји!

За тим Драгиња ублажи Ђубичин страх, те обе-
певају код сандука једну песму о тици у каве-
зу, која се оног јадника у сандуку тиче, и у

коју Милан у место рефrena жалосно-смешним
примедбама упада, јављајући се кад и кад из
сандука.
(Наставиће се.)

ЈИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Две спротице“, драма у 8 слика а 6 чинова, од
Џона Оксенфорда, превео Сава Петровић.)

У суботу 3. марта о. г. упознала је позоришна управа нашу публику са сензацијоним комадом „Две спротице“, којим је познати шпекулант Јаунер, пре једно три године, врло лукративан „кшефт“ начинио био. Био је Јаунер тада управитељ „Carltheater-a“ — после је неко време једном ногом стајао у дворској опери, а другом у свом старом скро-
вишту, док није равнотежу изгубио, јер је претегла до душе кубурнија, али за то сјајнија позиција у опери, те о-
кренуо са свим леђа ономе и онима, са чиме и са којима је донде делно „и добро и зло“. Уздајући се у своју опро-
бану срећу, купио је био он тада „Две спротице“, рекру-
товао је ad hoc на брзу руку поуздану чету, — његово је
позориште имало персонал, само за оперету, водвиљ и ша-
лу —, са том се четом дигао у очајни бој, да стресе са
свог завода штетне посљедице силне конкуренције, па се
и у том случају доказало, да је Sonntagskind. Чета му
се јуначки држала — та било је дана, где је узастопице
два боја морала бити, један у 3 са саката после подне до 6,
а други одмах за тим од 7—10. Али није се само на „ли-
цу места“ борило; ишла је та чета en masse и на излете у околне веће вароши, а одатле враћала пуна ратне славе и трофеја али, и — што је војсковођи највећима пријало —
пуна пљена, што га је са војсковођом, — до душе не на
равне делове — делила. „Две спротице“ су Јаунеру сто на
сто отплатиле цену, за коју их је купио, накнадиле су му
стоструког све, што је он на њих „на добру срећу“ ризи-
као. Кад су своју мисију свршиле, повукле су се у заслужени
мир, из кога ће их можда моћи пробудити тек труба, што
зове на страшни суд.

„Две спротице“ су сензацијони комад — оне себи вин-
дицирају да су драма; па нека их нек живе у том блаже-
ном уображењу — а као драма не могу бити дуга живота, бар не непрекидног, јер им сва вредност лежи у факторима лабаве природе, — а међу тима је зацело најважнији онај фактор, који муттиликован са другим неким фактором, што се зове насићени, надувени, за неизграпним утисци-
ма на живце јудеји укус, даје за продукт неоснован, управо на сву силу цинујен ефект. Такви су ти „сен-
зацијони комади“; но код тако зване Vorstadt-публике ретко да су никада промашили мете. На то би се могле „Две спротице“ својом чашћу заклети. Где би најпосле ту и могло бити друкчије, кад се тој мети греди безобзирце, кад се немилице руши и тамани, што само и мали прст на пут стави, кад један „муритат“ други вија; тек га достигне и главе му дође, или му овај срећни и измакне, а трећи се већ нашао да се са првим у коштац хвати; други, ако је жив остао, нашао већ на четврти и тако то вијање већ иде ad absurdum, а за психологешке основе у радњи поједи-

них лица, да, гдекоји пут и за нужне обзире спрам есте-
тике, тима „сензацијоним комадима“ ип мukaјет. До душе они се и фабрикују само или за сасци „безазлену“ публи-
ку, или за публику, која је већ блазирана, изнурена, па ни-
шта дубљега не тражи. Ту су живци такви, да као неку благодат сматрају грубе утиске, које други људи међу под-
најодабраније тортуре шпанске инквизиције. Таква је публика довела слонове, коње, исе и остало „их же њест чи-
сла“, па позорницу; то зар надокнађава спље онे пукоти-
ни у самом комаду, то зар правда сиљне оне неоправда-
ности, сиљна она — абсурда. Ту нам пред очи излази Талија у облику, како је досад још не видеше: склонила очајно
руке, па сузним очима и побледелим ланитама иреклиње, да
јој се помогне. Та јадница је немилосно индигнована, до
дна душе увређена. У погледу јој чисто читаш питање: „Зар
сам дотле доснеда?“

(Свршиће се.)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

* (Алекса Бачвански.) „Срп. нов.“ донос ову белешку:
„Ко се међу најма не сећа Алексе Бачванског, највећег глу-
мачког вештака, што га је до сад имала српска позорница? Он је унутрашњи ред установио на београдској позорници, и повео наше глумачке снаге оним правцем природности кога
кад се држе најма су најмилјије. Публика најма зна, да је
Бачванскога спопала највећа несреща, што може снаћи чо-
века: слемило. Али ни ту није био крај његовим невољама:
жене, која га је поздржавала с дететом, вешто представља-
јући субрету на пентакском позоришту, од скора је глас
изгубила, те је отиштена. Читава једна вештачка породица
на један пут се нашла у стању крајног очајања. Срби ће
овом вешћу бити потресени на све стране, и не ће допу-
стити, да Србин, вештак, иде с просијачким штаном по стра-
ном свету, него ће гледати, да му добровољачким представ-
вама притечу у помоћ. Први пример томе ево даје наша
позорница управа, која је одредила приход представе Бач-
ванском у помоћ. Не сумњамо, да наша публика неће се
одазвати многобројном посетом овој добротворној намери,
и показати пострадалом вештаку своје илеменито саучешће,
а смету своје уважавање вештине и заслуге оних, који је
међу најма шире.“ Оплакујући горку судбу, која је негаш-
њег редитеља београдског народног позоришта Алексу Бач-
ванског постигла губитком очна вида, додајемо, да се у Бе-
ограду у његову корист представљао 27. фебруара о. г.
„Сељак као милионар, или девојче из волинског царства“,
чаробна игра с певањем у три чина, написао Ф. Рајмунд.
И управа нашега позоришта гледаће, да својим начином и
својим путем, а у згодно време, притече у помоћ вештаку,
који је, на највећу жалост свију нас, донео таке тешке
невоље.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

37. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 26.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1879.

ЂАВОЛОВИ ЗАПИСНИЦИ.

Драма у 3 чина, превео М. Видуловић.

О С О Б Е:

Вилхелмина, бароница Ронкролска, удовица	Д. Ружићка.
Марија, њена кћи	С. Максимовићка.
Маркез Лормен	Зорић.
Гроф Серни	Марковић.
Грофица Сернијевица, његова жена	Б. Хаџићева.
Каваљер Рапинијер	Рајковић.
Жиранка, закупница	Ј. Поповићева.
Жан Готје, зидар	Лукић.
Робен	Ружић.
Валентин, слуга бароничин	Добриновић.
Слуга маркезов	Поповић.

Више гостију под образинама на балу.

У среду 14. марта по други пут: „Дон Џезар од Базана.“ Драма у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н.

Умолявају се поштовани претплатници, да би прва а сада већ и други део своје претплате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после по дне, а увече на каси.

БОЛУЈЕ: Л. ХАЦИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.